

گرگویل و گرین مَن
در هنر قرون وسطی و گوتیک

تالیف:

دکتر علی رضا طاهری
دانشیار دانشگاه سیستان و بلوچستان
سالومه علیایی

طاهری، رضا، ۱۳۶۱ -	سرشناسه
گرگویل و گرین من در هنر قرون وسطی و گوتیک / تالیف علی رضا طاهری، سالومه علیایی.	عنوان و نام پدیدآور
مشهد: انتشارات مرنديز، ۱۳۶۱.	مشخصات نشر
۲۲۰ ص: مصور (رنگی).	مشخصات ظاهری
۶-۴۶۱-۱۰۶-۱۰۶-۶۷۸	شابک
فیبا	وضعیت فهرست نویسی
کتابنامه.	یادداشت
معماری گوتیک	موضوع
Architecture, Gothic	موضوع
معماری قرون وسطا	موضوع
Architecture, Medieval	موضوع
معماری کلیسا	موضوع
Church architecture	موضوع
علیایی، سالومه، ۱۳۶۱ -	شناسه افزوده
۱۳۹۵ گ ۲/ط NA۴۴۰	رده بندی کنگره
۷۲۳/۵	رده بندی دیویی
۴۳۰۸۹۹۹	شماره کتابشناسی ملی

نشر مرندیز

دفتر انتشارات: مشهد، خیابان آبکوه ۷، دانش‌رای زمالی ۸ - شماره ۹۰

دورنگار ۳۳۳ - ۰۵۱-۳۷۲۷۴۷۶۵

تلفن: ۰۵۱-۳۷۲۷۴۷۶۵

www.marandiz.com

گرگویل و گرین من در هنر قرون وسطی و رگم تیک

تالیف: دکتر علی‌رضا طاهری، سالومه علیایی

طراح جلد: مریم خسروی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۵

چاپ: دقت

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۹۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۴۶۱-۶

کلیه حقوق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

.....	مقدمه	۱
.....	فصل اول: گوتیک	۵
.....	۱-۱- واژه شناسی و خاستگاه گوتیک	۹
.....	۲-۱- معماری گوتیک	۱۷
.....	۳-۱- شیشه منوشر (ویترال)	۳۷
.....	۴-۱- پیکرتراشی	۳۹
.....	فصل دوم: گرگویل	۴۷
.....	۱-۲- واژه شناسی و منشأ گرگویل	۴۹
.....	۲-۲- تاریخچه گرگویل	۵۶
.....	۳-۲- کاربرد گارگویل ها	۶۱
.....	۴-۲- نماد و مفاهیم گارگویل ها	۷۹
.....	۵-۲- عوامل تخریب و زوال گرگویل ها	۸۴
.....	۶-۲- گرگویل های مدرن	۸۶
.....	۷-۲- ساختار و طبقه بندی گرگویل ها	۸۷
.....	۱-۷-۲- گرگویل های انسانی	۹۰
.....	۲-۷-۲- گرگویل های حیوانی	۱۱۴
.....	۳-۷-۲- گرگویل های ترکیبی	۱۳۶
.....	۱-۳-۷-۲- گرگویل های "انسان - گیاه"، "گرین من"	۱۳۷
.....	۲-۳-۷-۲- گرگویل های "انسان - گیاه - حیوان"	۱۵۷

۱۶۲.....	۲-۷-۳-۳-گرگویل های "انسان- حیوان"
۱۸۲.....	۲-۷-۳-۴-گرگویل های "حیوان- حیوان"
۲۰۳.....	پی نوشت
۲۰۹.....	فهرست منابع

بسیاری از فرهنگ‌ها در طول تاریخ، موجودات خارق‌العاده‌ای را خلق کرده‌اند که نمایان‌گر اعتقادات و یا برداشتی از آداب و رسوم گذشتگان آنها می‌باشد. این مخلوقات تخیلی در بسیاری موارد افزون بر رجه اعتقادی، به گونه‌ای ملموس کاربردی هستند. در طی قرون وسطی در اروپای غربی تعداد بسیار زیادی از گرگ‌ویل‌ها بر دیواره صومعه‌ها، کلیساها، کاتدرال‌ها و سایر مکان‌ها نمایان شدند.

واژه گرگ‌ویل یا گارگویل بیشتر به آثار حجمی و کاربردی مورد استفاده در بناهای کلیساها و اماکن قرون وسطی اطلاق می‌شود که علاوه بر ظاهر تزئینی‌شان، کاربردشان هدایت آب به بیرون از ساختمان است. در واقع به لحاظ کارکرد همان ناودان هستند. به علت بارش‌های زیاد در فصول مختلف و تخریب ساختمان و دیوارهای جانبی توسط آب، ناودان‌ها به یک ارکان مهم معماری در ساخت بناهای کلیسایی و مذهبی در آمدند. بنابراین برای دور کردن آب جاری شده بر روی سقف کلیساها، ناودان‌هایی بلند و کشیده بر روی دیوارها کار گذاشته شد که بتوانند آب را از دیواره ساختمان دور کرده و به فضای بیرون پرت کنند.

کشیدگی ناودان‌ها و تعدد زیاد آنها جلوه‌ی زیبایی به کلیساها می‌بخشید بنابراین کم‌کم این عنصر کاربردی به نقوش تزئینی نیز آراسته شد و محلی برای ظهور حیوانات و موجودات تخیلی و هیولاها گردید که مطابق با شکل ناودان‌های بلند، دارای بدن‌هایی کشیده و غیر طبیعی شدند.

گرگویل‌ها از لحاظ ساختار بدن دارای اشکال گوناگون و اهداف کاربردی و تزئینی متعددی می‌باشند. بسیاری معتقدند که خلق موجودات ترکیبی را بایستی نتیجه برداشت سوء تفاهم گونه از واقعیت یا نارسایی غیر طبیعی دانست. به نظر می‌رسد هنرمندان قرون وسطی ساخت موجودات تخیلی را بر موجودات واقعی ترجیح می‌داده‌اند یا حداقل حیوانات واقعی را با تحریف در اندام‌ها، ویژگی‌های ظاهری و حالات، رسم می‌کرده‌اند.

از منظر اعتقادات مذهبی، تنوع گرگویل‌ها را می‌توان به تغییر شکل شیطان و ظواهر متعدد آن نسبت داد. با توجه به انواع بسیار زیاد گرگویل‌ها، مفاهیم و نشانه‌های گوناگونی برای آنها در میان اقشار مختلف اجتماعی و مذهبی می‌توان یافت. آنها می‌توانند نمادی از مرجع مرجع معنوی و مادی باشند زیرا ظاهر غیر عادی و خارق العاده شان قانون طبیعت را به هم می‌ریزد. برخی از آنها از نژاد هیولایی شناخته شده‌اند همچون آنهایی که در اسطوره‌های کهن نمایش داده می‌شدند.

در خلق چنین موجودات عجیب و غریب، از ترکیبات مختلف حیوانی، انسانی و گیاهی بهره برده شده است و هر نوع از این ترکیبات خود دارای بار مفاهیمی بسیاری است. مثلاً گرگویل‌هایی با ترکیب "انسان-حیوان" ممکن است به قصد تهدید انسان‌ها از پیامد گناهانی باشد که ممکن است در آینده مرتکب آنها شوند. این مزاج انسان و حیوان گونه‌ای دیگر از نقض و تحریف طبیعت است و اختلاف میان انسان و حیوان از بین رفته و این خود می‌تواند نشانی از بی‌نظمی مادی و معنوی باشد.

ترکیب این نوع از گرگویل‌ها که از انسان با خصایل و عادات انسانی و حیوان با غریزه و شهوات نفسانی تشکیل شده، بیشتر نمایان گر انسان‌هایی است که به حیوان درون خود اجازه‌ی ظهور داده و تسلیم گناه و هوس شده‌اند، بنابراین یکی از دلایل ساخت آنها هشدار برای انسان‌ها به منظور جلوگیری از خطا، گناه و کنترل نفسانیت خود است.

به نظر می‌رسد که آنها موجودات تهدید کننده‌ای هستند که بیشتر بر روی کلیساها و کلیساهای جامع برای حمایت از این مکان‌ها استقرار یافته‌اند تا به عنوان ترساننده‌های روحانی برای راندن اهریمن از مکان‌های مقدس خدمت کنند. می‌توان به آنها به عنوان یادآورنده‌ی عواقب گناهان به انسان‌ها نگرست که ارواح محکوم به هلاکت ابدی را، حبس شده در سنگ نمایش می‌دهند.

بهترین نمونه‌های شناخته شده از گرگویل‌ها مربوط به قرون وسطی هستند. گرگویل‌ها از زمان تا به امروز در معماری کلیساها با اهداف کاربردی و تزئینی به کار برده شده‌اند. استفاده از گرگویل‌ها به عنوان آبراه‌ها به قرن دوازدهم میلادی می‌رسد. اولین تاریخ گذاری گرگویل‌ها را در حدود سال ۱۲۲۰ میلادی در پاریس در نظر می‌گیرند.

دوره احیای گوتیک، بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین گرگویل‌ها، گروتسک‌ها و زیباترین حکاکی‌ها را عرضه می‌کند، هر چند که منشاء گرگویل‌ها به بسیار پیش از این برمی‌گردد. برخی می‌گویند که اولین طرح شناخته شده به ۶۰۰۰ قبل از میلاد مربوط می‌شود.

با توجه به این که گرگویل‌ها بیشتر در معماری گوتیک مورد استفاده قرار گرفته‌اند، شناخت هنر و معماری گوتیک و ویژگی‌های معماری و پیکر تراشی این دوره ضروری است. بنابراین در فصل اول به صورت خلاصه به بررسی نحوه گوتیک پرداخته و سپس در فصل دوم گرگویل‌ها را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهیم.